

ЗАТВЕРДЖЕНО:

Загальними зборами Міжгалузевої Асоціації
з розвитку систем теплопостачання
«Укртеплокомуненерго»
Протокол № 123 від 23 квітня 2025 року
м. Івано-Франківськ

Дорожня карта виходу із кризи теплопостачальних підприємств

Проблема.

Основною проблемою теплопостачальних та теплогенеруючих організацій є постійно зростаюча заборгованість:

- перед постачальником природного газу, за природний газ використаний для виробництва теплової та електричної енергії, газорозподільним компаніям за послуги з розподілу природного газу, постачальникам електричної енергії, водопостачальникам, тощо;
- споживачів за надані їм послуги з постачання теплової енергії та гарячої води, зокрема населенню, і яка носить системний та довготривалий характер.

Причиною формування такої заборгованості, були і є:

- економічно необґрунтовані тарифи на теплову енергію, які протягом останніх років встановлювалися підприємствам теплопостачання НКРЕКП та окремими ОМС, невиконання норм Законів України № 2479-ІХ «Про особливості регулювання відносин на ринку природного газу та у сфері теплопостачання під час дії воєнного стану та подальшого відновлення їх функціонування» та №1730-VIII «Про заходи, спрямовані на врегулювання заборгованості теплопостачальних та теплогенеруючих організацій та підприємств централізованого водопостачання і водовідведення». Цими законами було запроваджено мораторій на підвищення тарифів у сфері теплопостачання, а також передбачено гарантії компенсації різниці в тарифах підприємствам теплопостачання з державного бюджету України, які не реалізовані, а також не виконання відповідних норм та положень додатково закріплених у Меморандумах домовленості публічного характеру між Урядом та Асоціацією міст України;

- недоліки законодавства та низька платоспроможність населення, спричинена низьким рівнем їх доходів;
- широкомасштабне вторгнення РФ на територію України та впровадження воєнного стану;
- нарахування непомірних штрафних санкцій та пені за невчасні розрахунки з постачальниками енергоресурсів.

При цьому тривала криза неплатежів населення за опалення та спожиту гарячу воду, відсутність з боку держави компенсації різниці в тарифах на теплову енергію, а також не встановлення економічно обґрунтованих тарифів на теплову енергію для теплопостачальних та теплогенеруючих організацій протягом останніх п'яти років призвели до неможливості своєчасно розраховуватись теплопостачальним підприємствам з постачальником природного газу та іншими постачальниками енергоресурсів. Це призвело до численних судових справ за їхніми позовами до підприємств ТКЕ щодо стягнення заборгованості та додаткового нарахування неустойки (штрафів, пені), інфляційних нарахувань, процентів річних.

На даний час, проблема розрахунків теплопостачальних та теплогенеруючих підприємств за спожитий ними природний газ задля забезпечення потреб населення зайшла у глухий кут.

Така заборгованість станом на 01.01.2025 року вже перевищує 104,7 млрд грн. Тарифи на теплову енергію не переглядаються, борги накопичуються, а газопостачальні організації надсилають повідомлення про відключення від постачання газу теплопостачальним та теплогенеруючим підприємствам, мотивуючи таке рішення несвоєчасністю розрахунків. В результаті таких дій, кінцевий споживач, зокрема населення, не отримує протягом опалювального сезону якісної послуги централізованого опалення та постачання гарячої води.

За таких обставин, з метою оздоровлення фінансового стану підприємств теплопостачання, які визнані Урядом підприємствами критичної інфраструктури і життєзабезпечення, та в багатьох випадках бюджетоутворюючими підприємствами, недопущення зривів при підготовці до нового опалювального сезону 2025-2026 рр., **пропонується вжити заходи** із внесення змін до діючого законодавства України, направлених на стабілізацію фінансово-економічного стану підприємств ТКЕ, зокрема в частині:

- компенсації підприємствам галузі теплопостачання різниці в тарифах на теплову енергію або законодавче визначення заборгованості держави з різниці в тарифах на теплову енергію як відкладеної оплати за спожитий природний газ;
- встановлення мораторію на нарахування та стягнення з підприємств протягом 5 років штрафних та інших фінансових санкцій;

- перегляду розмірів відсоткових ставок штрафних та інших фінансових санкцій, які можуть застосовуватись до підприємств теплопостачання, з приведення їх до спів розмірних з тими, які підприємства можуть застосовувати до своїх боржників;

- встановлення підприємствам ТКЕ економічно-обґрунтованих тарифів на теплову енергію, які б включали витрати на належну експлуатацію об'єктів теплопостачання;

- перегляду встановлених та встановлення справедливих відсотків відрахування коштів з рахунків підприємств ТКЕ за спожитий природний газ на рахунки постачальника газу, які б враховували суми несплаченої заборгованості держави з компенсації різниці в тарифах та долю витрат на природний газ у структурі економічно-обґрунтованих тарифів.

Розроблений та зареєстрований ще у 2024 році, але не проголосований на сьогодні проект Закону України «Про внесення змін до деяких законів України щодо врегулювання кредиторської заборгованості підприємств тепло-, водопостачання та водовідведення» (реєстраційний №11273 від 20.05.2024), саме є тим, який спрямований на вирішення зазначених вище проблемних питань.

Впровадження цих заходів матиме на меті своєчасність розрахунків таких підприємств за спожитий природний газ та його розподіл в майбутньому, своєчасність виплати заробітної плати, безаварійність та безперервність надання споживачам якісних послуг з постачання теплової енергії та гарячого води.

Масштабна загальнонаціональна проблема

Споживачі не отримують безперервних та якісних комунальних послуг, через неузгоджену політику державного управління з можливостями органів місцевого самоврядування, територіальних громад відповідати та утримувати об'єкти житлово-комунального господарства, зокрема через відсутність фінансового ресурсу у теплопостачальних підприємств на здійснення заходів з відновлення та модернізації основних засобів та відсутність компенсації ТКЕ різниці в тарифах на теплову енергію з боку держави.

Неефективність та недолугість державного регулювання суб'єктів природних монополій у попередні роки, призвела до відсутності фінансового ресурсу для проведення розрахунків за енергоносії та перекладання Національною комісією, що здійснює державне регулювання у сферах енергетики та комунальних послуг (далі – НКРЕКП) відповідальності за наслідки такого регулювання на органи місцевого самоврядування (у 2017 році НКРЕКП було повернуто на місцевий рівень 207

підприємств ТКЕ, із значними обсягами збитків, кредиторської та дебіторської заборгованості, різниці в тарифах).

Негативна динаміка проблеми:

Значне зростання обсягів заборгованості підприємств ТКЕ :

1. за спожитий природний газ і його розподіл;
2. за спожиту електричну енергію;
3. з виплати заробітної плати, у тому числі через накладання арештів на рахунки підприємств Державною виконавчою службою Міністерства юстиції України;
4. з оплати податкових зобов'язань і як наслідок податкова застава на майно;
5. з виплати відсотків за користування позиками МБРР, ЄБРР, ЄІБ та інших міжнародних фінансових інституцій, і відповідно з погашення основного тіла кредитів (зокрема і через не включення зазначених витрат до тарифу);
6. за матеріально-технічні ресурси, тощо.

Причини кризової ситуації, що має місце у галузі теплопостачання:

Причина 1: Використання застарілих методів тарифоутворення, мораторій на встановлення та використання економічно обґрунтованих тарифів на теплову енергію, а також включення до них:

1. *відсотків понаднормативних витрат, що значно відрізняються від нормованих значень в ту або іншу сторону;*
2. *структура фактичних витрат за період дії мораторію значно змінилась: збільшення долі інших витрат та зменшення витрат на паливо;*
3. *нульових відсотків прибутків, і як наслідок затвердження міфічних інвестиційних програм з джерелом фінансування – Амортизаційні відрахування;*
4. *використання амортизаційних відрахувань нарахованих на одну групу основних фондів для ремонту чи реконструкцію інших груп основних фондів (перехресне фінансування окремих робіт інвестиційних проектів), тощо.*

Причина 2 – незадовільний фінансово-економічний стан підприємств ТКЕ, відсутність можливості необхідного фінансування усіх планових та аварійно-відновлювальних робіт мереж теплопостачання, котельного обладнання, транспортних витрат, тощо;

Причина 3 – інвестиційна непривабливість сфери централізованого теплопостачання (незадовільний технічний стан, зношеність основних фондів,

висока енергоємність систем, високий рівень втрат та витрат тепла, застосування застарілих технологій);

Причина 4 – відсутність компенсації ТКЕ різниці в тарифах на теплову енергію з боку держави, і відповідно недостатнє виділення коштів органами місцевого самоврядування на заходи із забезпечення енергозбереження;

Причина 5 – недосконалість та неузгодженість діючого законодавства (див. вище), що призвели до неможливості перегляду (мораторію) тарифів на теплову енергію та переходу на нові договірні відносини із споживачами. Як наслідок – застосування збиткових тарифів і зростання заборгованості за спожиті енергоресурси;

Причина 6 – відсутність довгострокового планування теплопостачання, зокрема відсутність затверджених Схем теплопостачання та невиконання їх місцевими органами влади через відсутність відповідальності за ці дії;

Причина 7 – низька обізнаність керівництва ОМС та споживачів щодо ключових елементів реформи сфери комунальних послуг;

Причина 8 – відсутні дієві механізми стимулювання вчасної та повної оплати споживачами за спожиті комунальні послуги,

Причина 9 – невідповідність порядків оплати між споживачами та постачальниками енергоресурсів – постачальники енергоресурсів за передплатою (електрична енергія, розподіл природного газу, споживання газу за постановою КМУ 222, тощо), а споживачі післяплата протягом місяця після звітного.

Показники результативності:

1. Стабілізація фінансово-економічного стану підприємств теплопостачання;
2. Встановлення економічно обґрунтованих тарифів на житлово-комунальні послуги для підприємств теплопостачання та підвищення платоспроможності споживачів;
3. Повернення інвестиційної привабливості підприємств ТКЕ;
4. Приведення нормативно-правової бази, яка регулює діяльність підприємств теплопостачання та/або впливає на їх взаємовідносини з іншими підприємствами, зокрема постачальниками енергоресурсів, у відповідність до Конституції України, яка передбачає рівні умови розвитку всіх форм власності, забезпечує рівні права та

захист конкуренції у підприємницькій діяльності та гармонізація її з європейськими стандартами;

5. Збереження системи централізованого теплопостачання в Україні;

6. Компенсація ТКЕ різниці в тарифах, або законодавче визначення заборгованості держави з різниці в тарифах на теплову енергію як відкладеної оплати за спожитий природний газ;

7. Беззаперечний розгляд та прийняття Закону України «Про внесення змін до деяких законів України щодо врегулювання кредиторської заборгованості підприємств тепло-, водопостачання та водовідведення» (реєстраційний №11273 від 20.05.2024);

8. Розроблення дієвих механізмів щодо стимулювання вчасних та повних оплат за спожиті комунальні послуги.

Завдання

1. Збереження та забезпечення безперебійної діяльності підприємств, що надають послуги теплопостачання та централізованого теплопостачання у цілому, призначення керівників підприємств на конкурсних засадах, управління підприємствами ТКЕ органами місцевого самоврядування де вони розташовані;

2. Організація ефективного теплопостачання населених пунктів у відповідності до розроблених та затверджених Схем теплопостачання, узгодження розвитку централізованого теплопостачання зі сталим муніципальним плануванням міст, шляхом внесення змін до містобудівного законодавства, встановлення національних нормативів та вдосконалення зонування відповідно до стандартів ЄС;

3. Реалізація інвестиційних проектів за рахунок коштів державного та місцевого бюджетів, коштів державно-приватного партнерства, МФО тощо.

4. Диверсифікація шляхів придбання та постачання природного газу підприємствами теплопостачання, зокрема через біржеві закупівлі відповідно до європейських практик.

Напрями виходу із кризи:

1. Компенсація державою підприємствам ТКЕ різниці в тарифах на теплову енергію заборгованості теплопостачальних підприємств за спожитий на теплову енергію або визнання її як відкладеної оплати за спожитий природний газ, що

дозволить зупинити накопичення надкритичної кредиторської заборгованості перед постачальниками енергоносіїв, зокрема перед ТОВ «Газопостачальна компанія «Нафтогаз Трейдинг»;

2. Запровадити мораторій на нарахування непомірних штрафних санкцій та пені за невчасні розрахунки постачальниками енергоресурсів до вирішення всіх описаних вище проблем;

3. Законодавчо накласти мораторій на арешт Державною виконавчою службою України рахунків підприємств, що унеможливило їхню подальшу роботу;

4. Перехід на нову методику тарифоутворення у сфері теплопостачання, зокрема на стимулююче тарифоутворення та закріплення на законодавчому рівні двоставкового тарифу з метою встановлення справедливих та прозорих тарифів на теплову енергію, що покривають витрати;

5. Прийняття Закону України «Про внесення змін до деяких законів України щодо врегулювання кредиторської заборгованості підприємств тепло-, водопостачання та водовідведення» (реєстраційний №11273 від 20.05.2024);

6. Розроблення та подання до Верховної Ради законопроекту про посилення платіжної дисципліни споживачів.

7. Удосконалення нормативно-правової бази з метою посилення законодавства, використовуючи принцип ЄС «Енергоефективність насамперед» для підвищення енергоефективності, зменшення втрат енергії, підтримки відновлюваної енергетики та галузевої інтеграції, вдосконалити українську оцінку на основі досвіду відповідної данської методики.

Шляхи вирішення проблем теплопостачальних підприємств

1. Доручити Уряду у співпраці з Парламентом, Комітетом з питань енергетики та житлово-комунальних послуг невідкладно на законодавчому рівні врегулювати означену проблематику з метою недопущення банкрутств теплопостачальних і теплогенеруючих компаній та забезпечення стабільного функціонування галузі під час війни;

2. Визнати невідкладним відповідно до вимог статті 93 Конституції України та статті 101 Регламенту Верховної Ради України для позачергового розгляду Парламентом проекту Закону України «Про внесення змін до деяких законів України щодо врегулювання кредиторської заборгованості підприємств

тепло-, водопостачання та водовідведення» (реєстраційний №11273 від 20.05.2024), який спрямований на вирішення зазначених вище проблемних питань.

Розроблено :

Підприємствами Членами Асоціації
«Укртеплокомуненерго»

Підписано:

За дорученням підприємств Членів Асоціації
«Укртеплокомуненерго»

Президент
Міжгалузевої асоціації
з розвитку систем теплопостачання
«Укртеплокомуненерго»

А.А. Блащук